

»catechesi tradendae« u uvjetima crkve u hrvata

Tonči Trstenjak

OPĆI UVOD

Prošlo je više od godinu dana od objavljivanja apostolske pobudnice Ivana Pavla II. posvećene problemima kateheze "Catechesi tradendae".¹ Katehetska ju je javnost očekivala s velikom nestrpljivošću, jer je bila ujedno plod veoma uspješne Sinode biskupa u Rimu 1977. posvećene katehizaciji djece i mladeži.

Sada smo u mogućnosti da utvrdimo kako CT ni izdaleka nije naišla na onakav odjek u našoj katehetskoj pa i široj crkvenoj javnosti kako bi se to očekivalo. U našem tisku do sada se nije pojavio niti jedan ozbiljniji članak ili studija na temu CT, ne uzimajući u obzir onih nekoliko sumarnih prikaza. Dapače, koliko mi je poznato, ni u svijetu izvan naših međa nije pobudnica o katehezi primljena s oduševljenjem s kojim je očekivana. To pak začuđuje tim više što je katehetska javnost s velikom pažnjom pratila radove Sinode '77 kao i one na pripremi ovog dokumenta koji bi trebao potvrditi neke već u katehezi usvojene puteve te dati nove vidike i poticaje.

Uzrok ovakvog odnosa katehetske javnosti prema CT trebalo bi prije svega tražiti u neispunjenim očekivanjima dijela te javnosti s obzi-

rom na najnoviju situaciju u okvirima katehetske znanosti: pobudnica je upravo puna bojažljivosti i poziva na razboritost; puna opominjanja i straha a ponegdje iznenađuje u inzistiranju, kako se do sada mislilo, na prevladanim postavkama.² Ponegdje je očito nastojanje Pape da se ne izjasni u nekim pitanjima i ne upušta u riziko rješavanja onih problema koje je Sinoda '77 ostavila otvorenima.³ Zato je i pobudnica uslijed takva stila prikraćena zadovoljstva da u nekim važnim pitanjima u katehetskom svijetu probija nove puteve i bude arbitar.

Mora se pošteno priznati da su najvažniji principi suvremene kateheze, kao rezultat dugotrajnih katehetskih istraživanja, razmišljanja, nastojanja i dramatičnih sukoba iz posljednjih desetljeća u CT prihvaćeni i potvrđeni, premda se kod toga ponegdje osjeća više poziv na opreznost i razbor nego su to sinodalni oci

¹ Datum izlaska pobudnice CT je 16. listopada 1979. g.

² U prvom redu to se odnosi na br. 53 o inkulturaciji kateheze te na br. 55 o pamćenju i učenju napamet, gdje je vidljivo da je Sinoda '77 u svojim "Propozicijama" bila mnogo otvorenija.

³ Jedno od takovih prijedloga i pitanja bila je i uspostava službe katehista, tj. uzdizanje na rang crkvene službe kao što je subđakonat i sl.

tražili u svojim interventima i završnim aktima.⁴ Papa se uglavnom zadovoljava da potvrdi sigurne točke. Možda je i bolje tako; to zato nije korak unazad već sigurno utemeljenje svih dosada izbornih pobjeda katehetskih trudbenika i entuzijasta.

Prevladavajuća misao cijelog dokumenta je da je potrebno prenositi kroz katehezu cjelovitu nauku, teološki premissljenu u okvirima Crkve. Zato se čovjek ne može oteti dojmu da je težište CT stavljeno na ortodoksiju na uštrb ortoprakse koja je, već zbog same svoje prirode, ponekad zadavala glavobolje crkvenom autoritetu.

Začuđujuće velik naglasak u organizaciji katehetskog djelovanja CT stavlja na župu (67) koju smatra prirodnim središtem svih katehetskih aktivnosti. Time nije rečeno da se kateheza ne bi mogla održavati i na drugim prostorima: ovdje također proizlazi na vidjelo želja da se netko ipak mora brinuti za korektno odvijanje kateheze, tj. da autoritet može nesmetano kontrolirati svaki katehetski rad.

Na Sinodi '77 relativno se mnogo govorilo o tzv. bazičnim zajednicama u Crkvi, koje djeluju i tamo gdje službene crkvene strukture nisu sposobne doći i doprijeti. Tim više začuđuje potpuna odsutnost te suvremene dimenzije crkvenog života iz CT, tim više što je Sinoda u njima vidjela važnu kariku obnove kateheze u prilikama sadašnjeg svijeta i što ih je sam kard. Wojtyła u svom intervjuu nazvao "slikom Crkve" i veoma se lijepo o njima izražavao.⁵

Prirodno je da ovakav dokumenat o katehezi u nekim katehetskim krugovima nije dočekan s oduševljenjem. On je u stilu osobe sadašnjeg Pape koji si je, čini se, uzeo za zadatak: konsolidirati mnoge nakon Koncila uzdrmane crkvene strukture. To dakako nameće i određeni stil ponašanja i nužne bojazni da bi ponovo preveliko popuštanje na području tako osjetljivom kao što je kateheza, dalo maha nekontroliranim akcijama i improvizacijama, što bi urodilo slabljenjem strukturalne snage Crkve stvarajući zabunu i konfuziju i na drugim područjima crkvenog djelovanja.

Sve to, dakako, nimalo ne opravdava gotovo

potpunu šutnju crkvenih i katehetskih krugova u sredstvima komuniciranja naše Crkve s obzirom na CT. Inače smo sposobni busati se u prsa svojom vjernošću papinstvu i Rimu a kronično ignoriramo dokumente i upute koje iz tog Rima dolaze. Možda bi bilo zdravije stišati talambasanje o "tisućljetnoj vjernosti Rimu" i prihvatiti se posla, da u sadašnjem vremenu rimske upute provedemo u konkretni život a ne da nam počivaju kao mrtva slova u prašnjavim i neurednim knjižnicama. Ne bih se složio s onima koji misle da nam manjkaju stručnjaci za takav posao kao što je analiza CT: stručnjaka ima, ali često nismo u stanju da ih okupimo oko jednog cilja zbog mnogih nesređenih pitanja koja pritišću našu hrvatsku mjesnu Crkvu. Osim toga, naša crkvena situacija, napose u katehezi, još uvijek nije dovoljno prostudirana i premissljena, pa je teško ovakav dokumenat konfrontirati s njome. Kod ovakve analize kakva bi htjela biti ova, potrebno je previše toga pretpostaviti i raditi na nekoj hipotetičkoj sigurnosti, koja više proizlazi iz osobne prakse i poznavanja situacije nego iz objektivnog stanja na temelju čvrstih snimki terena i situacija. Zato malo tko ima hrabrosti da se upusti u ovakovo konfrontiranje CT s našom aktualnom katehetskom situacijom. I u koliko će u ovoj analizi biti nekih poopćenja, ona proizlaze iz gore navedenih uzroka.

CT U NAŠOJ SOCIJALISTIČKOJ I SEKULARIZIRANOJ STVARNOSTI

Naravno je da naše razmatranje dokumenta CT započnemo u okvirima društveno-političke situacije u kojoj živi i djeluje naša Crkva. Osobito je ta situacija važna za katehezu i

⁴ Ako se uzme u obzir da je od vremena katekizama sv. Petra Kanizija 1554. do Drugog vatikanskog sabora, ustaljen oblik katekizma bio onaj s pitanjima i odgovorima uz kratki tekst iz biblijske povijesti, sadržajem vjerskih istina u formuli vjere te molitvama, onda je sve ono što donosi Katehetski direktorij iz 1971. a što opet CT potvrđuje, prava katehetska revolucija s obzirom na katehetske metode i didaktiku.

⁵ O tome pobliže vidi u TONČI TRSTENJAK, *Obnova kateheze u centru pažnje katoličke Crkve, u "Obnovljeni život", 3/1978, str. 204.*

katehete koji su najistureniji dio ove Crkve i svakodnevno doživljavaju na svojoj koži svaki društveni i politički pomak. A ta se situacija danas bitno razlikuje od one u kojoj je naša Crkva živjela još prije pola stoljeća. Tada smo bili tipično zemljoradnički narod, pretežno seljačke kulture, a Crkva prilagođena u svom stoljetnom suživotu s takvim prilikama u potpunosti je odgovarala potrebama onakova duhovnog ozračja. Samo kao ilustraciju dobro je naglasiti, da se prema statistikama godine 1931. u okvirima sadašnje SRH poljoprivredom bavilo 69,7% stanovništva, a čak 83% stanovnika živjelo je na selu. Crkva je imala punu slobodu pastoralnog, katehetskog i karitativnog djelovanja. Religiozne vrijednosti bile su duboko ukorijenjene u duši ondašnjeg prosječnog Hrvata, a tradicija je – kao u svakoj zemljoradničkoj kulturi – bila svetinja: "Bolje da selo izgine nego običaj."

Svršetak Drugog svjetskog rata donio je korijenite promjene koje su već u samom svom početku izravno potkopale i srušile sve dotadašnje religiozne vrijednosti, a dobrano uzdrmale crkvene strukture koje su stoljećima, okamenjene u svom miru, smatrane nepovredivima. Vlast u zemlji preuzela je marksističko-lenjinistička komunistička partija kao već prekaljeni borac protiv svega što je religiozno i crkveno. Religija je napadnuta u samoj svojoj srži nijekanjem samog postojanja Boga i onostranog. Država je sebi uzela u zadatak korijenitu društvenu i klasnu izmjenu stanovništva, forsiranom obnovom srušene zemlje, industrijalizacijom a s tim u vezi rastućom urbanizacijom, privilegiranosti radničke klase na račun zemljoposjednika i planskim nastojanjem, da se kroz sve odgojne strukture provodi ideološka indoktrinacija na principima ateističkog marksizma. Zato već prvi Ustav iz 1945. u svom 25. članu odvaja Crkvu od države i definira je privatno–pravnom institucijom.

Uloga Crkve svedena je na njen suženi kulturni karakter, a izričito joj je zabranjeno svako djelovanje koje bi zalazilo u političke, društvene, kulturne i karitativne sfere. Tako je suživot Partije i Crkve već u samom početku opterećen mnogim nužnim nesporazumima, obostranom nesnalazanju u novoj situaciji te otvorenim su-

kobima koji su se najviše ispoljavali na području pastoralnog i katehetskog djelovanja Crkve. Treba imati na umu da ova država nikada sebe nije definirala kao antireligioznu već kao areligioznu strukturu.

Današnja je situacija u svakom pogledu sasvim različita od one od prije pola stoljeća. Udio se seoskog stanovništva u našoj republici smanjio na svega 30%, a naši gradovi su prerasli u prave megapolise sa svim popratnim problemima tako naglog razvoja. Trend rasta gradova i gradskog stanovništva u stalnom je napredovanju pa će prema previđanjima poljoprivredno stanovništvo u SFRJ biti do skore 1985. g. smanjeno na svega 20% u cjelokupnoj masi stanovništva zemlje.

Ovakvo stanje, bez sumnje, donosi i sasvim novu religioznu situaciju a Crkva, kao čuvar vjere, stavljena je pred nove probleme koji zahtijevaju nužnu cjelokupnu prestrukturaciju postojećih pastoralnih struktura i kadrova. Naš prosječni vjernik već se nalazi u završnoj fazi preobražaja na razini poljoprivreda – industrija i po svom mentalitetu pomalo se približava karakteristikama gradskog čovjeka.

Masovna sredstva društvenog priopćavanja, osobito radio i televizija, svojim neumornim i nametljivim načinom svakodnevno vrše ulogu informatora i indoktrinatora našeg čovjeka servirajući mu svijet i probleme u okvirima marksističkog pogleda na svijet. Sve to i nesvjesno ulazi u dušu današnjeg prosječnog našeg čovjeka, mijenja ga i protiv njegove volje, budući da često nije u stanju razlučiti svu kompleksnost životnih situacija i slobodno se odlučiti za prihvaćanje ili odbijanje. Od kolijevke do groba, doslovno tako, naš je čovjek okružen situacijama koje mu se tumače često sasvim suprotno od službenog stava Crkve ili evanđeoskog stava, što od njega nipošto ne čini biće koje je izgrađeno po načelima kršćanskog morala. Kateheza i konkretno, sasvim konkretni kateheta, susreće se s takvim djetetom, mladićem ili djevojkom i u situaciji je da mora intervenirati često drugačije i bolnije nego bi trebao ili smio po zakonima priznate pedagogije stvorene u laboratorijima zapadnog svijeta. Odatle mnogo kompleksnija uloga naše kateheze u odgoju za vjeru novih generacija i česta

nemogućnost prenošenja nekih stranih modela djelovanja u našim konkretnim prilikama.

U našoj sekulariziranoj situaciji, gdje je religija potisnuta na sam rub društvene vrijednosti i osobnog interesa, kršćanin se može u takvoj situaciji prepoznati samo po svojim specifično evanđeoskim stavovima i ponašanju koje je s time usklađeno. Jedan od glavnih ciljeva kateheze jest ne samo usađivanje dogmatskih istina i znanja o vjeri u glave novih generacija, nego odgajanje za životno opredjeljenje koje će biti u skladu s primljenim istinama i odraziti se u osobitom stilu ponašanja./56/

Pobudnica CT priznaje takvu stvarnost /57/ i naglašava osobitu pogubnost indiferentizma s obzirom na vjeru pojedinca, tj. prestanak osobnog zanimanja za religioznu baštinu i vrijednosti koje iz nje proizlaze. CT naglašava da u tom pogledu "trebamo katehezu koja će poučiti mlade i one odrasle iz naših zajednica da budu dalekovidni i dosljedni u svojoj vjeri da vedro potvrđuju svoj kršćanski i katolički identitet da 'vide nevidljivo' i da ako odlučno pristaju uz Božju apsolutnost da bi ga mogli zasvjedočiti u materijalističkoj civilizaciji koja ga negira."/57/

Kako to provesti? CT naglašava veliku važnost izvorne pedagogije vjere i zahtijeva da se kateheza služi svim dostignućima suvremenih pedagoških spoznaja /58/, ali ujedno upozorava da nije dovoljno prenositi na suvremen način samo znanje, već da kroz cjelovitost Božje Objave treba katehizante i odgajati u vjeri i za vjeru. Nikada nećemo pretjerati u naglašavanju upravo odgojne dimenzije katehetskog rada, za razliku od čisto didaktičkog.

Za ovako novu situaciju na religioznom i društvenom području CT predlaže i odgovarajući rječnik ili jezik vjere, prilagođen u svim nijansama suvremenoj potrebi jasnog i privlačnog komuniciranja vjere i vjerskih istina, prilagođenog i različitim uzrastima i pojedinim slojevima ljudi.

Dokumenat CT, na žalost, ne ulazi u veoma tešku problematiku sadržaja kateheze u ateiziranim i sekulariziranim sredinama: tek ponegdje baca neku iskricu svjetla na to neistraženo područje. Ipak, s obzirom na pedagoške stavove

ve, zahtjeva jasnoću poimanja vjere kao takve, budući da nejasni i sumnjivi stavovi na tom području, po sudu CT, više štete vjeri od bilo čega. Citira se onaj odlomak iz poslanice Hebrejima koji glasi: "Vjera je jamstvo za ono čemu se nadamo, dokaz za stvarnosti kojih ne vidimo" Vjera nije neka razumska istina već nadrazumska stvarnost koja čovjeku omogućava da bolje shvati i sebe i postojeći svijet koji ga okružuje./60/

CT relativno točno daje dijagnozu svijeta u kojem se kateheza obavlja, baca na tu svjetsku situaciju i poneku zraku svjetla, ali mnogo toga ostavlja neriješeno, s otvorenim pitanjima, inzistirajući tek na nekim općim principima koji vrijede za katehezu kao takvu. Zbog toga smo i nadalje obavezni sami istraživati, tražiti i probijati nove putove sa svježću prihvaćanja određenih rizika ponekog krivog poteza. Prirodno bi se od jednog takvog dokumenta očekivalo više ohrabrenja nego poziva na oprez s ukazivanjima na moguće zablude u katehetskom radu, čega je CT prepuna u svakom svom dijelu.

Na području brige za vjeru i odgoja za zrelost u vjeri u ateiziranim i sekulariziranim sredinama, odgovornost katehete je to veća što je mogućnost drugih faktora u odgoju za vjeru manja. Kateheta često ostaje sam u brizi za vjeru ne nakom području: ne pomaže mu ni roditelji, a škola, TV, novine, ulica i javno mnijenje, sasvim su mu protivni. U takvoj situaciji treba mnogo volje, vitalnosti, znanja, upućenosti i kreativnosti da bi se ostalo na dostojnoj paritetnoj razini zadatka. Osim svega kronični manjak istraživačkih centara, znanstvenih analiza prilika, sredstava i prikladnih priručnika, još snažnije pojačava težinu stanja katehetskih djelatnika na našem terenu. Svi smo mi najčešće prepušteni samima sebi po onoj: "Snađi se kako znaš i možeš." Zbog slabe pedagoške i katehetske pripravljenosti naših kadrova u katehezi, to snalaženje ponekad završi veoma loše po katehezu, vjeru i katehizante koji su nam povjereni. Zato bi naši katehete morali dobro poznavati najosnovnije elemente i korijene našeg ateizma i sekularizacije, te također znati neke uhodane i provjerene metode djelovanja u takvim prilikama.

Inače se može slobodno reći s kardinalom Pellegriinom, da je opća bolest našeg pastoralnog djelovanja to, da se više brinemo za ovce u toru, nego za one izgubljene. Evanđelje kao da nas upućuje na drugu logiku i drugačije vrednovanje pastoralnog rada nego što mi sebi zamisljamo. U prvom redu Evanđelje se propovijeda siromasima, i oni su ga jedini sposobni shvatiti i prihvatiti, što se vidi i iz Kristova manifesta u glasovitom Govoru na gori /Mt 5,3/. Zatim je kriterij brige i prvenstva izgubljena ovca, zbog koje će se ostaviti u toru onih 99 da bi se nju pronašlo i spasilo /Mk 15,1–7/. Možda bi trebalo od temelja mijenjati našu pastoralnu praksu i u katehezi dati prioritete brizi za one koji su već jednom nogom izvan tora i u opasnosti su da izgube kraljevstvo koje je svima ponuđeno. /42/

Također nas u katehezi neobično mnogo brine kako da prenesemo na katehizante cijeli sadržaj vjere, kako da im u glave utuvimo mnoštvo vjerskih formula – na čemu CT također jako inzistira – a premalo vodimo računa na kakvim temeljima gradimo tu veliku i kompleksnu zgradu vjere. To je naš veliki problem a CT nas potiče da ga uzmemo ozbiljno /57,42/.

CT KROZ NAŠE CRKVENE STRUKTURE

Što se tiče sadržajnih i metodološko–daktičnih pogleda na katehezu, CT donosi malo nekih kvalitetno novih promjena ili jačih utemeljenja s obzirom na *Katehetski direktorij* iz 1971, koji je još uvijek najkompletniji i najmjerodavniji crkveni dokument na katehetskom području, a u pobudnici Ivana Pavla II. doživio je svoju potvrdu. Ono što je ipak novost, jest veliko naglašavanje odgovornosti biskupa za katehezu. Njih se podsjeća da su katehete po svojoj službi i da od njih najviše zavisi kakva će se kateheza održavati u pojedinoj mjesnoj Crkvi. Taj veliki naglasak na odgovornosti biskupa za katehezu kvalitativna je novost ovog dokumenta. /63/ S tim bi se u vezu mogao donijeti i br. 15 CT koji naglašava da je kateheza primarni zadatak Crkve našeg vremena: "Crkva je u ovom XX stoljeću koje se

približava kraju, pozvana od Boga i od događaja – koji su isto toliko pozivi s Božje strane – da obnovi svoju vjernost unutar katehetskog djelovanja kao *apsolutno primarne dužnosti* svoga poslanja. Pozvana je da posveti katehezi svoje *najbolje zalihe u ljudima* i u energiji, bez da šteti snage, muku i materijalna sredstva, da bi je bolje organizirala i odgojila kvalificiranije osoblje."

O okvirima naše mjesne Crkve mi nismo imali ni prilike ni mogućnosti izgraditi sve one katehetske institucije i kadrove koje su stvorile bogatije Crkve zapadnog svijeta, ili pak mladenački žive Crkve tzv. misijskih područja Afrike, Azije i Latinske Amerike. Naši specifično društveno–politički uvjeti pak nipošto ne opravdavaju kronično pomanjkanje mladenačkog poleta te nesnalazljivost ove Crkve. Mnoge su mjesne Crkve, koje žive u relativno težim uvjetima od naše, uspjele izgraditi strukture i kadrove na katehetskom planu, prilagođene njihovim uvjetima i potrebama /npr. Poljska/. Znak je pomanjkanja idealizma i staračke sklerotičnosti jedne Crkve, kada se materijalni faktor /novac u našem slučaju!/ poziva kao opravdanje za sadašnje stanje pomanjkanja prikladnih struktura i kadrova za kvalitetnu i oduševljenu katehezu svih uzrasta i slojeva.

Teret kateheze danas je u nas postavljen uglavnom na leđa klera. Tek u posljednje vrijeme na tom području veoma su se zauzele redovnice, što je neprocjenjivo obogaćenje u kadrovima, a na mnogim mjestima i u kvaliteti katehetskog rada. Uloga klera je kod nas još uvijek tako naglašena u pastoralnom radu i katehezi, da se postavlja opravdana sumnja kako nismo u najneposrednijoj strukturi htjeli provesti odluke Drugog vatikanskog sabora koji je dao tako odlučne smjernice o prenosu nekih odgovornosti na nove strukture: župsko vijeće, pastoralno vijeće. Kroz dobro funkcioniranje tih struktura, koje zahtijeva Sabor – a koje kod nas jedva gdje dobro i ispravno funkcioniraju – dio pastoralne odgovornosti klera bio bi podijeljen s drugima, što bi oslobodilo sile za kvalitetniji pastoralni i katehetski rad. Ima na tom području mnogo otpora u samom pastoralnom kleru, ali još više je tu nesnalazljivosti, neiskustva a također i slabog funkcioniranja central-

kateheza

nih ustanova uprave i odgoja klera.

Tako opterećen kler, pritisnut mnogim nevoljama i brigama osobnih problema i mjesnih neprilika, veoma malo brige i sila može posvetiti kvalitetnijoj i raširenijoj katehezi. Za kvalitetnu katehezu u prvom redu se traži oduševljen i dobro pripravljen kateheta koji je iznad svega čovjek vjere i molitve. Osim toga, potrebna je neka pedagoška sprema, mnogo volje, ljubavi, snalažljivosti, osobnog stila i kreativnosti, znanja o problematici katehiziranja i o svim dimenzijama sadržaja kateheze, sredstava za audiovizuelna pomagala i poznavanja njihovih karakteristika ta napokon osobne raspoloživosti i vremena za pripravu. U pomanjkanju prikladnih priručnika i drugih pomagala te čvrstog i dobro izgrađenog plana s autoritetom mjesne Crkve, sve gore rečeno postaje još teže.

Što se naših biskupa tiče, oni su pritisnuti mnoštvom teških problema različite naravi i obavezama uprave i upravljanja, relativno malo brige posvećivali katehetskom djelovanju svoje Crkve. Čast iznimkama! U najviše slučajeva ostalo se samo na općenitim deklarativnim izjavama i pozivima koji nisu bili toliko poticajni i utemeljeni, da bi kler shvatio kako je kateheza "prvotna briga Crkve", što osobito vrijedi u našim prilikama gdje se kroz sve strukture odgoja provodi sustavna negativna kritika Crkve s ciljem da se stvori novog čovjeka u čiju osnovnu sliku spada i to da je ateista. Osim relativno slabe katoličke štampe /što je poglavlje za sebe! / mi nemamo drugih mogućnosti djelovanja na najugroženije slojeve stanovništva s obzirom na vjeru, nego katehezu. Najugroženiji s vjerskog stanovišta su, bez svake sumnje, djeca i mladež. A pastoralna je uloga Crkve upravo *briga za vjeru*. To više začuđuje, da se baš među biskupima našao i jedan koji javno proklamira preko pornografskog časopisa načelo: "Ni za vjeru ni protiv vjere."⁶ Ivan Pavao II. međutim biskupima ovako piše: "Neka briga oko aktivne i djelotvorne kateheze nikako ne podlegne pred bilo kojom drugom brigom!" /63/ Ovako poticajne rečenice u vezi kateheze još nikada nismo pročitali u ni jednom sličnom papinskom pismu. "Budite sigurni" — nastavlja Papa — "da ako je kateheza dobro obavljena u mjesnim crkvama, sve ostalo će biti olakšano"

/Isto/.

Ova je apostolska pobudnica bez sumnje potakla naše biskupe da sve više uviđaju manjak nekog mjerodavnog dokumenta koji bi usmjerivao katehetsku aktivnost naše Crkve. S tim u vezi Tajništvo BKJ provodi anketu o katehtskoj situaciji na cijelom hrvatskom govornom području. Također se požuruje rad Komisije za katehetski plan i program kod KV BKJ, koja si je uzela za zadatak izradu detaljnog plana katehetske aktivnosti naše mjesne Crkve. Tu se osjeća velik manjak dobrih "snimki" terena, jer mi zapravo nismo u stanju objektivno ocijeniti stanje katehizacije na našem području i na temelju tih podataka stvoriti nove prikladne strukture. Manje—više svi se služimo hipotetičnim ocjenama koje izvire iz našeg iskustva i sposobnosti intuiranja, više nego iz objektivnih znanstvenih činjenica. Međutim, veoma je mnogo postignuto već i time što postoji tijelo koje razmišlja o tome i koje iz tog razmišljanja može izvoditi određene pozitivne zaključke korisne čitavoj Crkvi na našem području.

Naglašena važnost klera, a osobito župnika, i u pastoralnom radu i u katehezi — što je specifičnost baš naše mjesne Crkve — dvosjekli je mač. Istina je da su oni osposobljeniji za kvalitetniji prijenos sadržaja kateheze od običnih doškolovanih katehista i katehistica, ali je isto tako istina da mnogi od njih zbog pritiska godina ili subjektivne nemogućnosti prilagođavanja situaciji, nisu u stanju voditi katehezu dovoljno suvremenu i dovoljno kvalitetnu. Profesionalni katehete prilagodljiviji su i poučljiviji baš zbog toga što osjećaju da im mnogo toga manjka u dobroj formaciji pa nastoje preko sredstava koja im se nudaju, produbiti svoje znanje i provjeriti svoje djelovanje. Relativno mali broj aktivnih svećenika iz pastoralnog klera tako pažljivo prati katehetska zbivanja, čita katehetski časopis, sudjeluje na katehetskim Školama i sastancima, kao što to rade brojne katehisticke iz redova redovničkih družbi. I može se reći da upravo zahvaljujući njima u mnogim našim župama kateheza funkcioniše bolje nego kad je ovisila samo o mjes-

⁶Ovdje mislim na intervju što ga je pomoćni mariborski biskup Vjekoslav Grmič dao zagrebačkoj reviji "Start" br. 311, od 24. prosinca 1980.

nom svećeniku. Imamo mi i svećenika i župa koji ne katehiziraju, kojima je to zadnji posao ili koji to čine samo na juriš i kampanjski za Prve pričesti ili za sakrament Potvrde. Jasno je da su rezultati takve kateheze nikakvi, a naglasak se umjesto na odgoj za zrelost u vjeri katehiziranja — što izvire iz definicije kateheze kako je definira Katehetski direktorij br. 21 — stavlja na bubanje vjerskih istina. Kateheza mora nastojati da se naučne istine usade u stil života katehiziranja, što je, kako svatko uviđa, malo zahtjevniji i strmiji put, put koji traži stalnu brigu za svakog katehizanta kroz dugi period njegove formacije. Okrnjena je ona kateheza koja ide samo za tim da informira: kateheza mora formirati preko informacije o vjeri, preko suživota u zajednici što svoj vrhunac postiže u nedjeljnom okupljanju zajednice na euharistijskom slavlju. Liturgija je sastavni dio svake iole ozbiljne kateheze i samo kroz nju je moguće ocijeniti uspjeh ili neuspjeh neke kateheze.

Papa kao da je svega ovoga svjestan kada piše u CT ovu snažnu rečenicu: "Vas službenike Isusa Krista zaklinjem svim svojim silama — da nikada ne dopustite da zbog nedostatka poleta ili zbog neke nesretne posljedične ideje, vjernici ostaju bez kateheze. Neka se ne može reći: Djeca su tražila kruha, a nikoga nije bilo da im ga pruži."/64/ Oni koji su malo zavirili u našu katehetsku situaciju, veoma dobro znadu značenje ovih riječi za našu katehezu. Mnogo se toga kod nas na tom području prepušta dobroj volji pojedinaca i stihijskoj improvizaciji, a premalo se ulaže u dobru organizaciju i školovanje kadrova za to važno djelovanje Crkve.

Jadno stojimo i s priručnicima. Tu je situacija kaotična upravo zbog pomanjkanja jednog općeg nacionalnog plana i ne može se očekivati neki boljitak dok tog plana ne bude. Zato nema ni jedinstvenog kriterija za ocjenu tih udžbenika koje imamo i s kojima se služimo. Mnogi su od njih veoma dobri za neka područja, ali na drugima zakazuju. U izdavanju tih priručnika povodili smo se više za stranim uzorima, nego stvarali iz svojih potreba i muka. CT potiče na stvaranje kvalitetnih udžbenika za katehezu jer su oni preduvjet dobre katehe-

ze /49,50/.

Za našu Crkvu karakterističan je veliki udio redovnika i redovnica u katehetskom radu. Njima CT posvećuje posebnu pažnju /65/. Od svih redovničkih zajednica traži se veća raspoloživost za katehetsko djelovanje u okvirima mjesnih potreba. Ivan Pavao II. i tu vidi rudnik dobrih kateheta kada kaže: "Neka te zajednice posvete maksimum svojih sposobnosti i svojih mogućnosti u svrhu specifičnog katehetskog djela." Ipak, i ovdje možemo slobodno zaključiti, da ni izdaleka naša Crkva nije u katehetskom radu dovoljno iskoristila taj potencijal koji joj stoji na raspolaganju. Koplja se uglavnom lome na materijalnim /čitaj: financijskim/ razlozima, zatim na slabom sluhu za apostolsko djelovanje kod nekih družbi i na neraščišćenoj situaciji odnosa unutar same naše Crkve na razini biskupi, dijecezanski kler, redovnici i redovnice.

Ono što je kod nas sasvim zanemareno, jest sposoban kadar laika u katehezi: kršćanskih mladića, djevojaka, muževa i žena. Oni su u mnogim zemljama nezaobilazan i nezamjenljiv faktor katehetskog djelovanja. Kod nas gotovo da ne postoje, a za njih nismo stvorili ni prikladne institute za školovanje /osim nešto u Zagrebu/, niti prikladne strukture gdje bi se mogli uključiti kao punopravni i odgovorni djelatnici jedne dimenzije pastoralne mjesne Crkve. Ovdje nas također ne može opravdati pozivanje na političku stvarnost, jer postoje muževi i žene koje se žele uključiti u katehezu, ali ih nitko ne treba i ne želi./66/

Posebnu odgovornost za katehezu stavljena je na župu. To je iznenadilo mnoge analitičare ove papinske pobudnice, budući da na Sinodi '77 naglasak na odgovornosti župe ni izdaleka nije bio toliko jak kao što ga je CT sada postavila. U našoj situaciji kateheza se i odvija uglavnom na prostoru župe, unutar njenih aktivnosti i prostorija. To je samo novi elemenat da se naglasi odgovornost te crkvene strukture za katehizaciju svog terena./67/

O katehezi obitelji i za obitelj, o katehezi koja bi se vršila u obitelji, kod nas se u posljednje vrijeme veoma mnogo govorilo. Prošlogodišnja Katehetska ljetna škola u Đakovu također

je bila posvećena toj problematici i izazvala je veliku pažnju u našim katehetskima krugovima. Čini se da se mi ipak još uvijek krećemo samo na razini lijepih želja, dok nam praksa takve kateheze ostaje još uvijek daleka i nestvarna. A CT naglašava da je kateheza u obitelji veoma važna za ona područja gdje je zbog ideoloških razloga ograničeno djelovanje Crkve. To nam je obaveza i poticaj, jer takva je upravo naša situacija. Taj poticaj vjerojatno dolazi iz poljskog iskustva Ivana Pavla II./68/ Vrijedno je ovdje upozoriti na nedavno izašlu knjigu Gaetana Gattija: "Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj Crkvi" u izdanju Katehetskog salezijanskog centra u Zagrebu. To je neprocjenjiv prilog za poticanje takve kateheze u našoj Crkvi.

U lamentiranju nad našom situacijom na katehetskome području ima i svjetlih točki. Dugo nismo imali prikladan katehetski časopis, a sada je i to pitanje riješeno pa kroz "Katehezu" KSC-a imamo dovoljno prostora za dijalog i za poticaje te svi oni koji imaju što reći na katehetskome području mogu to učiniti, a mnogi katehete će lakše doći do spoznaja koje im trebaju.

Također treba spomenuti izdanja PAKS-a koja su još uvijek nezamjenljiv instrument u katehetskome djelovanju. Priručnik "Snagom Duha" postao je nezaobilazan u mnogim situacijama kateheze:

I drugi su izdavači dali vrijednih priloga, no neki više odmažu nego pomažu napretku kateheze kod nas pretiskivanjem davno prevladanih udžbenika logikom manjeg otpora, tj. bez napore za stvaranjem prikladnijeg i boljeg.

Katehetske škole, i ljetne i zimske, postale su pravi kongresi zauzetih kateheta i katehistica, i zato je njihova uloga u probijanju novih katehetskih puteva te animiranja naše Crkve za problematiku kateheze, nezamjenljiva i od ogromnog značenja. Kroz tu inicijativu KV BKJ, kao i pojedinci koji su u nju uložili veoma mnogo energija, kateheza je u svijestima mnogih zadobila ono značenje koje joj i pripada: "prvotna briga Crkve".

radovi zks '81

CT I EKUMENSKA DIMENZIJA KATEHEZE

Naša Crkva na ovom području živi u veoma složenim društvenim i religioznim prilikama, koje ponekad donose više elemenata za razdor nego za slaganje. Uklopljeni smo u višenacionalnu zajednicu, na terenu gdje se mješaju 3 velike religiozne skupine /katoličanstvo, pravoslavlje i islam/, i u društvu gdje se ljudi dijele po svom ideološkom opredjeljenju. To je razlog više da naša kateheza kao djelovanje Crkve na konkretnom području i sa svim konkretnim ljudima, dobije pluralističku i ekumensku dimenziju: dovoljno demokratskog duha i razumijevanje za one koji misle drugačije. Jasno, da sva ta vodoravna i okomita slojevitost našeg društva otežava i komplicira naše katehetsko djelo. CT traži da kateheza nosi ozbiljan ekumenski pečat i otvorenost za dijalog, što ima za svrhu gajenje međuljudskog razumijevanja, što je put prema onom jedinstvu u istini i ljubavi, na koje nas potiče sam Isus i koje svi dobronamjerni kršćani žele /32,33/.

Istinita je tvrdnja da je ekumenska situacija na našem području u posljednje vrijeme postala veoma sklisko područje zbog povijesnih i suvremenih opterećenja zajedničkog suživota pravoslavlja i katoličanstva na istom prostoru. Centrifugalne sile razdora su u ponekim trenucima osobito snažne i veoma je otežano vjerovati u jedinstvo kršćana nakon nekih događaja kojima smo svjedoci na tom planu.

Ipak, vjera u jedinstvo dio je naše vjere u Isusa Krista: ono će više biti plod Duha Svetoga nego ljudskih nastojanja. Jedinstvo kršćana ne može se predvidjeti objektivnim znanstvenim kriterijima, već je to stvarnost vjere koja ima drugu logiku: tu se nikada ne smije izgubiti nada. Kateheza je veoma prikladan instrument za odgoj kršćana u ekumenskom duhu, koji je nakon Drugog vatikanskog sabora službeni stav naše Crkve. U katehezi, zbog njena odgojna karaktera, potrebno se izdići nad neke nacionalne ili lokalne interese — dakako poštujući i upozoravajući na svoje vrijednosti — te postići

onu sretnu ravnotežu koju zahtjeva CT: "živeći svoj katolički identitet u poštovanju vjere drugoga."/32/

Mi smo na terenu često u prilici da pomognemo pravoslavnoj braći u organizaciji kateheze, a također smo im našim zalaganjem dobar primjer da se i oni jače angažiraju u vjerskoj pouci svojih vjernika.

Rečeno je da je ekumenska dimenzija kateheze osjetljivo područje koje treba mnogo takta i razumijevanja za druge. To ujedno znači da te druge treba i upoznati s prave njihove strane a ne iz površnih izvora. Na tu dimenziju našeg katehetskog rada treba gledati Kristovim očima u nastojanju "oko poniznog pročišćavanja u žaru Duha, a s nakanom da se sklone zapreke s puta — ne u vidu lakog irenizma punog propusta i odstupanja na području nauke, nego u vidu savršenog jedinstva, kada će ga Gospodin htjeti, i po putevima koje on želi"/32/.

ZAKLJUČAK

Izdvajajući neke, po mom osobnom uvjerenju za nas važnije elemente pobudnice Ivana Pavla II. o katehezi CT, nipošto nisam isključio druge kao manje značajne. U ovako kratkom prikazu tako kompleksnog dokumenta, jednostavno se — metodološki — moramo ograničiti samo na jednu njegovu stranu. Ja sam ga pokušao konfrontirati s našom katehetskome i općom društveno-političkom situacijom iz mogeg kuta gledanja, koji može biti previše subjektivan, a ponegdje manjkav, zbog pomanjkanja pravih informacija. Bilo bi veoma lijepo da izazove odjek i diskusiju, kako bismo preko nje upoznali i druge dimenzije situacije.

O katehezi pojedinih dobi nisam rekao ništa, jer ona zahtjeva daljnje napore analize. Možemo slobodno ustvrditi da kod nas relativno dobro funkcionira kateheza školske djece, a da je kateheza srednjoškolske, studentske te radničke omladine jedno od najslabijih mjesta kateheze životnih dobi na našem tlu. Ponegdje ni ne postoji — vjeronauk se završava sakramentom Po-

tvrde i svi su sa takvim stanjem zadovoljni. Tamo gdje se pokušava organizirati kateheza mladeži, iz raznih razloga zahvaća se samo manji dio mladeži, usprkos velikim naporima kateheta. Također imamo manjak sposobnih i pripremljenih kateheta za takvu vrstu kateheze. Ostalo je otvoreno pitanje i kateheza onih koji su se udaljili od Crkve, odnosno načini brige za njih /40,42/.

Kateheza odraslih gotovo da i ne postoji ili je zanemariva po svom opsegu. Koliko bi pažnje trebalo posvetiti njoj i kako bi ona morala izgledati, jedva je moguće procijeniti iz sadašnje perspektive. CT, a također i najobičnija računica, zahtjeva da se njoj mora posvetiti posebna pažnja /43/.

Pristup sredstvima društvenog saobraćaja našoj je Crkvi uglavnom sasvim spriječen, osim tiska. Zbog pomanjkanja stručnih i inventivnih djelatnika u njima, a i nezdravih odnosa u našem katoličkom tisku, privatiziranja sa strane "moćnih" pojedinaca i uskih grupica, kvaliteta — osobito katehetski promatrano — više je nego slaba.

Ono što je grupa oko "Glasa Koncila" učinila na nekim područjima kateheze, njenog ukorijenjenja u našu narodnu povijest te stalnog prisustva preko "MAK-a", velika je stvar i za pohvaliti. Ipak se tu ne bi smjelo stati.

Još uvijek nije ispitana mogućnost katehiziranja kroz sadržaje naše pučke pobožnosti, kroz hodočašća... Tu bi se kateheza zaista služila već provjerenim i lako prihvatljivim metodama i sadržajima koji bi bili prilagođeni. Pučke su pobožnosti uglavnom izražaj duše našeg čovjeka. /54/

Krajnji je cilj svake kateheze dovesti katehizante do susreta s Isusom Kristom. Ovdje treba naglasiti jaki kristološki smjer čitave pobudnice CT. "Definitivna uloga kateheze sastoji se u tome da nekoga stavi ne samo u kontakt, nego u zajedništvo, u intimnost s Isusom Kristom: samo nas on može privesti ljubavi Očevoj po Duhu i učiniti da sudjelujemo u životu Svetoga Trojstva."/5/ Kateheta je onaj koji pokazuje na Krista poput Ivana Kristitelja: "Evo Jaganjca Božjeg!"